

BUTLLETÍ del GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XL

Novembre del 2015

Nº 155

EL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS, UNA INSTITUCIÓ DE RECERCA I DIFUSIÓ*

Lluís Jou

Per a una entitat, arribar als quaranta anys és una fita rellevant. És la prova irrefutable que ha sobrepassat de llarg l'espai vital d'una generació humana i que ja té una vida pròpia independent del tot de la voluntat dels fundadors.

La creació i els primers passos

El Grup d'Estudis Sitgetans va néixer la nit que Franco va donar el vist-i-plau a les seves cinc darreres penes de mort. Aquella nit, convocats des de feia una setmana per Ramon Planes, ens vam reunir a la biblioteca un grup de persones amb la intenció d'organitzar a Sitges un Centre d'Estudis Locals. Vam posar sobre la taula diverses possibilitats: la formació d'un grup informal que hauria estat una mena d'organització sense papers fins que els temps canviessin, la constitució d'una delegació sitgetana del Centre d'Estudis de la Biblioteca Museu Balaguer i la creació d'una entitat amb personalitat jurídica pròpia. Vam optar per la darrera opció i, després de redactar els estatuts i l'acta fundacional, al cap de tres setmanes l'entitat es va constituir formalment. Alguns dels promotors superaven els setanta anys, en Ramon Planes feia poc que els havia fet, i d'altres, jo mateix, acabàvem de fer els vint i formalment encara érem menors d'edat.

Les anècdotes em semblen pertinents per subratllar l'afirmació inicial: superar els 40 anys és traspasar el llinar d'una generació. El 1975 parlàvem dels "40 anys del franquisme" quan se n'havien complert 39 del cop d'estat i avui estem a punt de commemorar els 40 anys de la desaparició del dictador i els 36 del primer Estatut d'autonomia. Llavors érem molts els qui no havíem conegut altra cosa que el franquisme, com

ara són molts els qui no han conegut altra cosa que aquesta mena de segona restauració que va fer possible la nostra limitada, però durant un temps tan i tan útil, autonomia.

En altres ocasions ja hem recordat les finalitats del Grup d'Estudis Sitgetans, quins vam ser els promotors, com algunes de les persones que el vam constituir ens vam retrobar poc després també en la constitució a Sitges dels partits polítics adscrits al catalanisme, quines van ser les nostres primeres activitats. Potser

* *Els dos textos publicats en aquest Butlletí, El Grup d'Estudis Sitgetans, una institució de recerca i difusió i Quaranta anys del Grup d'Estudis Sitgetans, són discursos pronunciats en el transcurs de l'acte celebrat el dissabte 24 d'octubre de 2015 a l'Espai Cultural Pere Stämpfli per a commemorar del quarantè aniversari de la fundació del GES*

no cal que hi tornem ara. Però entre aquelles primeres actuacions, vistes ara, des de lluny, em sembla que n'hi va haver cincs d'especialment simbòliques.

Cinc actuacions

La primera és la commemoració dels cinquanta anys de l'aparició de l'Amic de les Arts, que era com retrobar-nos amb la lluita del país per una cultura inserida en la catalanitat i la modernitat. La segona la commemoració del 75è aniversari de la mort del doctor Robert, que era com reivindicar el compromís de la gent de Sitges amb els ideals del catalanisme polític.

Després la reedició de l'Ensaig històric sobre la Vila de Sitges, de Joan Llopis i Bofill, que era una manera de recuperar el lligam de Sitges amb la Renaixença catalana del segle XIX. I al seu costat, l'edició de l'antologia Càntic del Vinyet i altre poemes, de Salvador Soler Forment, que era com reivindicar la força creativa de la llengua catalana feta tossudament en el silenci de l'exili interior fins a construir un autèntic segon segle d'or literari.

I finalment, la primera exposició d'art, que va estar dedicada a Joaquim de Miró i Antoni Almira, i que era una manera de recuperar els luministes, de reivindicar el paper de Sitges com a referent cultural més enllà de Rusinyol i del Modernisme i de denunciar l'apatia abúlica i l'abandonament institucional a que llavors estaven sotmesos els nostres museus.

El per què d'un centre d'estudis

Quines són les funcions d'un centre d'estudis local a Catalunya?: són, en definitiva, les de ser un espai d'inserció de cada lloc en la cultura del país, de ser un referent per a la transmissió de la llengua pròpia, un punt de trobada creatiu i un instrument per a l'arrelament social. Dit d'una altra manera, un centre d'estudis locals és, i ha de ser, una iniciativa civil, de base i àmbit local, que interactua en una doble direcció: cap al territori, la de recerchar en tots els àmbits pretèrits de la història i la cultura del lloc per difondre'n el coneixement a la base, i, cap al conjunt del país, la d'aportar-hi els aspectes més rellevants de la recerca feta i contribuir a la recepció local de la cultura catalana.

Un centre d'estudis és una iniciativa civil privada no reglada, particular però d'interès públic. La seva composició i la seva funció és diferent de la d'altres infraestructures culturals bàsiques. És diferent, és obvi, dels centres educatius, és diferent però molt propera a les biblioteques, als arxius i als museus, institucions fonamentals amb les quals ha de tenir relació, lligam i complicitat. És diferent, però no llunyana, dels esbarts, grups de teatre, clubs de lectura, centres excursionistes, societats corals i musicals o casinos recreatius, amb el conjunt dels quals comparteix aquesta mena de xarxa social on quedem lligats els qui constituïm una comunitat i on rebem, amb goig i esperit obert, a tothom que hi vol venir amb respecte i interès.

Set presidències

L'Ignasi Mª Muntaner va tenir l'amabilitat de convidar-me a parlar, avui, al seu costat. Entenc que, en certa manera, em correspon parlar en representació de tots els antics presidents, set fins ara: quatre homes i tres dones. M'agradarà, doncs, reivindicar-los a tots, recordar-los i fer-ne l'elogi.

El primer fou Ramon Planes. Va ser el cap visible de la convocatòria en què es va constituir l'entitat. Tenia l'autoritat cívica i moral i ningú no va pensar en cap altra persona per presidir-la. Aconduí els nostres passos fins que l'entitat va ser legalitzada i, en especial als més joves, ens va ensenyar a anar pel món de la cultura. Sobretot, va saber inspirar confiança i deixar pas. En recordo, especialment, la tarda que vam passar junts a Barcelona demanant suport econòmic a algunes galeries d'art per poder tirar endavant la commemoració del mig segle de l'Amic de les Arts.

El segon fou Jacint Picas. La seva bonhomia proverbial, la finesa del seu tracte, la gràcia amb què sabia compartir la direcció i el lideratge, l'obertura de mires i el seu bagatge cultural, del qual mai no presumia, el caracteritzaven profundament. Va fer una gran tasca de consolidació de l'entitat i aconseguí els primers mecenatges per part de les caixes d'estalvi. Va morir abans d'hora i de manera tràgica. En recordo les reunions de junta a la galeria del menjador de casa seva on ens atenia, amb la seva simpatia tan característica, la seva dona, Montserrat Julià.

Ignasi Mª Muntaner fou el tercer. Va assumir la presidència quan va morir en Jacint Picas, el 1984 i era natural que fos ell. Havia estat un dels principals promotors de l'entitat i veure publicada la *Toponímia de Sitges*, la seva tesi doctoral, era una de les fites que el Grup d'Estudis s'havia marcat des del començament. En Muntaner és una mica sorrut, entre tímid i abrupte. Treballador, constant, tossut i metòdic ha fet molta feina callada i gairebé tots els papers de l'auca: autor d'estudis, corrector de textos, venedor de llibres, director de fet del Butlletí...

Fou en Muntaner qui em va passar a mi, Lluís Jou, la presidència la primavera de 1989. Vaig tenir el goig de rebre, en nom de l'entitat el premi Trinitat Catasús, just quan complíem divuit anys, en el transcurs d'un sopar multitudinari a La Masia. La meua junta i jo vam actualitzar el disseny de les col·leccions dels llibres i de la capçalera del Butlletí, dissenyada per l'Agustí Albors, per a fer-los més atractius, i si vaig haver de patir i capejar gairebé amargament la manca total d'ajut de l'ajuntament d'aquells anys i la inexistència de local propi quan les existències de llibres i la multiplicació dels actes ens el feien cada cop més necessari, vaig tenir la satisfacció de poder acceptar l'oferiment de l'ús d'aquesta casa i d'aquesta sala que ens feren, amb amistat i generositat, en Pere i l'Anna Mª Stämpfli, amics entranyables que sempre ens han fet costat. Amb un local propi tot ha resultat més sen-

zill i amable, fins i tot la reunió de les juntes directives que han deixat d'itinerar de casa en casa. Potser sense aquest local no hauríem arribat on som i d'aquí que no pugui silenciar el meu agraïment.

La primavera del 1997 vaig passar la presidència a l'Isabel Coll. La Isabel era una de les persones que van estar amb l'entitat des del primer dia. Els seus estudis d'art la van implicar ben aviat amb tot un programa d'exposicions sobre pintors locals: Roig i Soler, Mas i Fontdevila, Ferrer Pino, Mirabent Gatell, Soler Casanovas, Miralles i tantes altres. Autora d'estudis sobre l'arquitectura local i els retaules de la parròquia o de l'hospital i ben acostumada a parlar en públic —és professora—, va ser presidenta més de sis anys. Va celebrar els 25 anys de l'entitat, va consolidar les activitats d'aquest espai Pere Stämpfli inaugurant la biblioteca de la segona planta i incorporà els nostres premis a les Nits de Premis Sitges. Presidí els actes del Grup amb una eficàcia inqüestionable.

L'any 2003 assumí la presidència la Marisa Marsal. Era sòcia dels primers temps i havia reivindicat de sempre la figura del seu pare, per exemple, a la Antologia de Sitges. D'aparença fràgil i calmada, la Marisa és culta i amb criteri. Cuida les paraules i és prudent en les converses. Treballa com qui no fa la cosa. És obra del seu temps la incorporació a l'entitat de l'antiga Agrupació fotogràfica, ara Secció fotogràfica del Grup d'Estudis, que ens va aportar nous socis, un nou camp d'activitat, un munt d'exposicions i premis nous.

També va crear la pàgina web de l'entitat i va impulsar projectes de col·laboració amb l'ajuntament.

La Vinyet Panyella fou la setena presidenta. La Vinyet és sòcia des del primer dia i actuà com a secretària de la junta gestora. És autora d'alguns dels llibres editats per l'entitat, com l'Epistolari del Cau Ferrat i el Recull de motius de la Vila de Sitges, i fou la primera responsable de l'arxiu municipal. La seva àmplia curiositat intel·lectual i experiència en gestió pública, els seus estudis sobre Rusinyol, Sunyer i el Noucentisme i el seu bon coneixement de la cultura local l'ajudaren a dur la presidència amb voluntat innovadora, estil propi i dignitat. Rebé de l'Institut Ramon Muntaner el premi Recercat de reconeixement a la tasca de recerca de l'entitat.

Recordar els set presidents i agrair-los les hores i la feina feta és recordar, també, l'aportació de cada un dels membres de les juntes directives i de cada un dels socis que m'agradaria esmentar ara un a un, cosa que no puc fer. Només puc acabar constatant que si mirem enrere tot el que hem fet, el que hem fet és bo. Bo per a Sitges i per a la nostra cultura, bo per a la cohesió dels sitgetans de naixement i per a l'arrelament dels d'adopció, bo per a la identitat de la comarca i per a l'enfortiment de Catalunya i, oper tant, val la pena de perseverar en el camí emprès.

Que sigui per molts anys i tant de bo sapiguem passar el relleu a gent més jove, d'altres generacions, que pugui fer arribar la nostra entitat als cent anys.

40 ANYS DEL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

Ignasi Mª Muntaner

Avui celebrem els 40 anys del Grup d'Estudis Sitgetans. És la quarta vegada que recordem i commemorem la nostra fundació. Vàrem celebrar els 10 anys d'existència el 28 de setembre de 1985, els 25 anys el 3 de febrer del 2001, els 30 anys el 24 de setembre del 2005 i avui, 24 d'octubre del 2015, els nostres 40 anys. I en aquesta avinentesa és bo que girem la vista enrere, i imaginar que entrem en el túnel del temps per sortir a aquell any 1975, en què vàrem començar a existir.

Els primers passos

Recordo aquella reunió, el dissabte 26 de setembre de 1975, a quarts d'11 de la nit a la biblioteca Santiago Rusinyol. En aquells temps, les reunions es feien a les 10 de la nit, cosa que ara ens sembla estranya. Hi assistiren una vintena de persones i va dirigir la trobada Ramon Planes, que havia estat el primer a suggerir, a les pàgines de l'Eco, la creació d'un centre d'estudis com a lloc de trobada per a les persones interessades

en l'estudi de la història i la cultura de Sitges.

Del que es va parlar allà, sortí la decisió de crear un centre d'estudis, relacionat però independent dels altres centres d'estudi penedesencs i catalans. I es va fixar per a unes tres setmanes després la signatura de l'acta fundacional. Es va fer el dimarts 14 d'octubre. Ara fa 10 dies —avui som a 24 d'octubre— es van complir els 40 anys d'aquell acte. Van signar el document o s'hi van adherir 20 persones. D'aquelles 20 persones —el pas del temps no perdona—, 11, més de la meitat, ja no són entre nosaltres per a acompanyar-nos en aquesta celebració. Cal, també, dir, que no tots els signants creien que la nova entitat tingués continuïtat. Encara recordo com algú va comentar: "No crec que això duri gaire, potser dos o tres mesos". Felicitment no ha estat així. Han passat 40 anys i encara som aquí.

El pas següent que havíem de fer era legalitzar-nos i tenir un permís oficial que confirmés la nostra existència. Era en temps de la dictadura, una dictadura que

agonitzava, com, en aquells mateixos dies, des de meitat d'octubre fins a la seva mort el 20 de novembre, agonitzava, sense pau, el dictador, però era una dictadura que, encara que agonitzant, podia mirar-nos amb reticència i posar entrebancs a l'existència d'entitats, com la nostra, que probablement no eren del seu grat. Es van presentar, doncs, al departament corresponent del govern civil de Barcelona l'acta fundacional i els nostres estatuts. El procediment van ser lent, primer "por la enfermedad del Jefe del Estado", després per les manies del Cap de Negociat d'Associacions, que entenia que tenir com a finalitat el foment d'actes culturals

era una cosa poc concreta i –devia pensar– per inconcreta perillosa, o que dir-se Centre d'Estudis Sitgetans era massa pompós i que amb ser un Grup en teníem prou. Va ser necessari fer cas de les seves observacions i un any més tard, el 19 d'agost de 1976, s'inscriví el *Grup d'Estudis Sitgetans* en el Registre d'Associacions de la Província de Barcelona, nº 2.283.

La nostra legalització en aquella data fa que, actualment, el *Grup d'Estudis Sitgetans* sigui el centre d'estudis més antic del Penedès. Quan l'any 1976 vàrem començar a existir, encara hi havia, a Vilanova, el Centre d'Estudis de la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer, dedicat a l'arqueologia, però va desaparèixer l'any 1982, i l'altre centre d'estudis comarcal comparable a nosaltres, l'Institut d'Estudis Penedesencs, no es va fundar fins a l'any 1977, a Vilafranca. Després s'han anat creant al Penedès 18 centres d'estudi més, tots posteriors a nosaltres. Tenim doncs l'orgull de ser el centre d'estudis degà de la comarca.

Les primeres activitats

Els primer anys del *Grup d'Estudis* van transcórrer gairebé en família. Aproximadament cada dos mesos, es feia un reunió a la qual assistia la majoria dels, en aquell temps, pocs socis. La fèiem a la biblioteca Santiago Rusinyol. Com que no teníem local, la bibliotecaària, Lolita Mirabent, ens va deixar la sala de lectura de la biblioteca. Posàvem les butaques al voltant de les parets de la sala, fent cercle, de manera que ens podríem veure i es discutien els projectes i les qüestions que s'havien anunciat en la convocatòria, i, després, un dels mateixos socis presents feia una conferència parlant sobre un tema d'història, cultura o geografia sitgetanes. Així va ser, amb molt poques excepcions, fins a l'any 1984, en què vàrem començar a convidar, amb més freqüència, persones amigues alienes al Grup d'Estudis: Marià Carbonell, Marc Aureli Vila, Anna Vidal i Iglésies, Sandra Canepari, etc.

Com que estàvem sense local, els papers, docu-

ments i llibres d'actes s'havien de guardar a les cases dels membres de la junta. La biblioteca Rusinyol sí que ens guardava les caixes en què hi havia les nostres publicacions, els llibres que anàvem editant. Perquè, ja des del començament, vàrem creure que la millor manera de complir amb la nostra finalitat cultural era publicar llibres que parlessin de Sitges. Com diu l'adagi "verba volant, scripta manent": les paraules –com les de les nostres reunions– se les emportava el vent, el que estava escrit quedava. Fou per això que ja l'any 1977, un després de la nostra legalització, vàrem publicar l'*Ensaig històric sobre la vila de Sitges* de Joan Llopis i Bofill, que estava exhaurit des de començaments del segle XX. I encara en el mateix any, vàrem publicar un altre llibre, el *Càntic del Vinyet i altres poemes*, de Salvador Soler i Forment, que va pagar el Vicentet Ibàñez. L'any 1978 vàrem publicar un altre llibre. I el 1979 el *Sitges dels nostres avis*, d'Emerencià Roig i Raventós, un clàssic, un veritable best seller, que mai no ha passat de moda i que hem hagut de reeditar dues vegades. L'any 1981 vàrem publicar un llibre, el 1982 un altre, i així hem anat seguint, sense deixar de publicar mai, fins al dia d'avui.

Les exposicions, el Butlletí i el Premi Carbonell i Gener

Una altra activitat que creíem important va ser l'organització d'exposicions de pintors nascuts o naturalitzats a Sitges. En aquells temps tot era molt més fàcil que no pas ara i un grup d'aficionats com nosaltres va poder fer exposicions molt importants, que avui seria impossible fer. Socis del *Grup d'Estudis*, dirigits per la Isabel Coll i l'Antoni Vigó, anaven a veure les famílies que sabien que tenien quadres del pintor que els interessava, els els demanaven i ells ens els deixaven generosament. Sense papers, ni assegurances, ni vigilants pagats: tot ho fèiem entre nosaltres. En la primera exposició, del 29 d'abril al 7 de maig de 1978, a l'estudi Vidal, amb obres de Joaquim de Miró i d'Antoni

Almirall, els socis que van muntar l'exposició, aaven a dormir a les nits a l'estudi Vidal, no fos que en aquell lloc, en el qual es pot entrar per tot arreu, algú ens robés alguna pintura. Amb el pas dels anys tot s'ha anat complicant molt i hem acabat per no poder fer exposicions de pintura. És massa car i massa perillós.

Convé recordar, també, altres dues iniciatives d'aquells primers anys, el *Butlletí del GES* i els Premis Carbonell i Gener. Ja el 4 de novembre de 1975, en la segona reunió del *Grup d'Estudis*, quan encara no estàvem legalitzats, es va acordar que es publicués un *Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans*. Des del primer moment, *l'Eco* el va acollit a les seves pàgines com a separata i suplement cultural. El butlletí havia de ser de periodicitat trimestral, és a dir amb quatre números a l'any. El primer número va sortir el gener de 1976, i la seva publicació s'ha mantingut fins ara, en els 39 anys que han passat. Fa uns dies va sortir el número 154. És un butlletí peculiar. No li manca categoria científica, però no exclou treballs de menys valor. Per sobre de tot és un espai obert als socis que volen publicar el resultat d'algun estudi que els fa il·lusió donar a conèixer. Per això, al costat de treballs de titulats universitaris, hi ha el d'estudiosos autodidactes i s'hi han publicat treballs d'alumnes que han guanyat algun dels premis del concurs Carbonell i Gener.

El Concurs Carbonell i Gener és l'altra cosa de què cal parlar. La seva creació es va decidir el novembre de 1981. Amb ell hem volgut promoure, entre estudiants de batxillerat i de formació professional per un banda i universitaris per altra, l'interès per a investigar aspectes, o històrics o actuals, principalment de Sitges, però sense excloure la resta del Penedès. Feia dos anys que havia mort Carbonell i Gener i vàrem encapçalar el concurs amb el seu nom. En els 34 anys que han transcorregut des d'aleshores hi ha hagut de tot: anys sense concursants i anys amb molta participació. Els treballs presentats han augmentat, però, des que, a segon de batxillerat, els alumnes han de fer obligatòriament un treball de recerca. Algun dels alumnes que va guanyar el premi Carbonell i Gener essent estudiant de batxillerat l'ha tornat a guanyar amb un treball fet a la universitat i després ha aconseguit altres premis en certàmens importants de Catalunya.

L'Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos i la Secció fotogràfica

Un esdeveniment que ens va posar a prova, va ser l'organització, l'any 1984, el 27 i 28 d'octubre, de la XXIX^a Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, que va reunir erudits i estudiosos d'arreu de Catalunya. La va presidir el professor Josep Roca Pons. Es van muntar tres exposicions, es van llegir les comunicacions al palau Maricel i la sessió acadèmica es va fer al Prado. A l'ajuntament hi hagué un acte d'acollida i a la parròquia un concert d'un grup de cambra. El cartell el va fer l'Agustí Albers. Aquest esdeveniment va significar

per al Grup d'Estudis una mena de majoria d'edat i que la resta de Catalunya conegués el GES. Des d'aleshores, malgrat les nostres limitacions personals i econòmiques, se'ns considera com un dels centres d'estudis catalans importants, si no de primera, almenys de segona fila. També a Sitges s'ha reconegut la tasca que hem fet amb la concessió, que se'ns va fer l'any 1993, del Premi Trinitat Catasús, per "diu el pergami que ens van lliurar- "la seva tasca d'investigació sitgetana i per la publicació d'un gran nombre de llibres i quaderns que reflecteixen la vida històrica, cultural, artística i econòmica de la nostra vila".

L'any 2003 es va constituir, dintre del *Grup d'Estudis*, la Secció fotogràfica del Grup d'Estudis Sitgetans, secció sempre en moviment, plena d'activitat, que fa exposicions durant tot l'any i que, sobretot, organitza anualment el Fotomaig, manifestació fotogràfica de molt prestigi entre els fotògrafs catalans. Bon nombre dels nostres socis ha arribat al GES a través del seu interès per la fotografia.

El nostre local

Ja he fet al·lusió, al començament, a les limitacions que ens va imposar, durant 20 anys, la meitat de la nostra existència, la falta de local propi. Vàrem poder solucionar, en part, aquestes limitacions amb la generositat de la biblioteca Santiago Rusinyol i de les seves bibliotecàries, Lolita Mirabent, Maria Saborit i Núria Amigó. La biblioteca va ser, durant 20 anys, la nostra casa, mentre fèiem gestions perquè l'ajuntament ens cedís algun local, gestions que, per causes diverses, no van arribar a bon terme. Així vàrem demanar més d'una vegada l'estudi Vidal o vàrem intentar poder disposar d'alguna habitació al palau del Rei Moro. Finalment, la solució ens va arribar de la mà del matrimoni Pere i Anna Stämpfli, que ens van oferir la possibilitat d'ocupar can Mec, on ara som, casa que havien comprat i arreglat per convertir-la en la Fundació Cultural Pere Stämpfli. La seva generosa oferta ens va permetre acabar amb dues dècades de provisionalitat i el 23 d'octubre de 1995 vàrem inaugurar aquí les nostres instal·lacions. Aquí tenim el nostre despatx, el nostre arxiu, la nostra biblioteca i, sobretot, aquest saló d'actes en el qual hem fet tantes i tantes conferències i exposicions

La tasca feta: conferències, publicacions, exposicions i premis

He volgut, fins ara, girar la vista enrere i recordar les coses més importants que ens han passat en els 40 anys transcorreguts des del moment de la nostra fundació, però penso que també és bo fer un balanç de la nostra tasca. Un balanç breu de la contribució, segons la meua opinió important, del *Grup d'Estudis* a potenciar i a difondre a Catalunya la imatge d'un Sitges en el qual la cultura és un element present i quotidià. De les diferents activitats de què he anat parlant, la pri-

mera és la de les conferències que hem fet sobre temes molt diversos. En aquests 40 anys aquestes conferències han estat 398, gairebé 10 per any i, si prescindim dels mesos d'estiu, gairebé una cada mes.

També cal recordar les nostres publicacions, que són l'activitat de què estem més orgullosos. Ja he parlat de les primeres que vàrem fer, especialment de la reedició de l'Ensaig històric de Llopis i Bofill. Després, la nostra activitat editorial ha continuat, i amb l'últim llibre publicat, *Cent anys de teatre a Sitges*, de Francesc Parra, hem arribat als 34 títols que formen part de la col·lecció de nom Estudis Sitgetans. Nou d'aquests títols s'han hagut de reeditar perquè s'han exhaurit. Però el format dels llibres de la col·lecció Estudis sitgetans no era l'adequat per a obres que tinguessin un volum més gran o, contràriament, més petit. I va ser necessari crear dues altres col·leccions, respectivament la Sèrie major i els Quaderns del Grup d'Estudis. En la Sèrie major, dedicada a obres de gran format, hem publicat 5 llibres. Un d'ells, *Sitgetans a Amèrica*, de David Jou, ja s'ha hagut de reeditar amb un text molt més extens que no el de la primera edició. Per als treballs poc extensos vàrem crear la col·lecció Quaderns del Grup d'Estudis. En ella, hi ha, fins ara, 63 quaderns. Si, per tant, sumem els títols de les tres col·leccions arribem a la quantitat de 102.

Si parlem de les exposicions, n'hem fet 11 d'importants, les de pintors sitgetans: Joaquim de Miró i Antoni Almirall l'any 1978, l'Escola Luminista el 1980, Mas i Fondevila el 1985 i el 2009, Agustí Ferrer

i Pino el 1986 i el 2008, Roig i Soler el 1988, Josep M. Miralles el 1996, Artur Carbonell el 1998, Guillem Bergnes el 2003 i Joan Soler i Casanovas el 2007. A més d'aquestes, que calia remarcar, n'hem fet altres 60, sobre temes diversos, bibliografia sitgetana, goigs, escoltisme, etc. D'aquestes 60 exposicions 35 han estat de fotografia, temàtica que ha augmentat molt des de la creació en el GES de la secció fotogràfica.

I queden els Premis Carbonell i Gener. Des de l'any 1982, en què es van atorgar els primers, han estat 46 els estudiants de batxillerat i 15 els estudiants universitaris que han vist premiats els seus treballs i que han rebut el reconeixement públic en actes celebrats bé a la seu del *Grup d'Estudis*, bé en la Nits dels Premis de Sitges que organitza l'ajuntament. A més de rebre el premi en metàl·lic, anunciat a les bases.

Acabo. No em tocaria dir-ho a mi, perquè sóc part interessada, però crec sincerament que aquest resum mostra unes realitzacions impressionants. Sobretot, si es pensa que s'han fet amb uns mitjans econòmics migrants i gràcies, només, a l'esforç dels que han format part de les diferents juntes del GES. He fet el recompte i han estat 53 les persones que en un moment o altre han format part de la junta i que han fet que el *Grup d'Estudis Sitgetans* s'hagi mantingut i hagi progressat fins al dia d'avui, fins a aquest quarantè aniversari.

Acabaré, doncs, aquesta memòria i aquest elogi: alegrem-nos avui d'aquests 40 anys i esperem que el *Grup d'Estudis* duri, si pot ser, 40 anys més, cosa que certament molts de nosaltres no podrem veure.

Llocs, cases i famílies sitgetanes

EL MAS ROBERT (I)

Àngels Jordà i Alsina

Del mas de lo pubill Robert a ca l'Amell

A mitjans del segle XVI, a Campdàsens vivia una família de cognom Robert. Eren pagesos i el cap de família es deia Bartomeu¹. Un altre Bartomeu Robert de Campdàsens de què tenim notícia va viure en la primera meitat del segle XVII. Potser era nét de l'anterior, i se'l coneixia com "lo Pubill Robert". També era pagès i sabem que es va casar, com a mínim, dues vegades, primer amb Magdalena i després amb Elisabet. Del seu matrimoni amb Magdalena va néixer un fill que, seguint la tradició familiar, fou batejat amb el nom del pare, Bartomeu.

El dia 15 d'octubre de 1662, Bartomeu Robert, pagès de Campdàsens, fill de Bartomeu i de Magdalena, es va casar a la parròquia de Sitges amb Maria Petit, pubilla originària de La Palma de Cervelló.

Abans del casament, la parella signà capítols matrimonials en els quals el pare del nuvi nomenava el seu fill hereu del mas Robert de Campdàsens, reservant-se una quantitat per als seus altres fills, nascuts del matrimoni amb Elisabet: tres noies, Cecília, Margarida i Maria, i quatre nois, Isidre, Nicolau, Anton i Marc². El mas Robert, conegut també com "heretat del Pubill Robert", era molt extens i anava des de la masia de les Àligues, de l'heretat de can Planes, al nord, fins les muntanyes que sobre el mar, al sud, i des de les terres d'en Lluçà, a l'est, fins a les d'en Febrer de Vallcarca, a l'oest³.

Maria Petit va morir a principis d'octubre de 1679, i el seu marit Bartomeu, malalt, arruïnat i amb un grapat de deutes, quedà sol amb sis fills petits. Els nois, Bartomeu, l'hereu, nascut el 1674, i Josep, nascut el

1676, no tenien edat per a fer-se càrrec de l'herència, ja molt malmesa, i les noies, Madrona, nascuda el 1665, Mariàngela, nascuda el 1667, Margarida, nascuda el 1669 i Eulàlia, nascuda el 1671, per no tenir, no tenien ni dot. Essent aquesta la situació, Bartomeu Robert dictà testament abans de morir el mes de març de 1680 nomenant tutors per als seus fills amb el mandat de vendre la propietat ⁴.

A les acaballes del segle XVII, l'heretat del Pubill Robert continuava en mans de la família Robert, però havia canviat de nom i era coneguda com ca l'Amell. El motiu era que la filla gran de Bartomeu Robert i Maria Petit, Madrona, s'havia casat amb Joan Amell, pagès de Castelldefels, i el 24 de febrer del 1686, ella com a propietària i el seu espòs com a usufructuari, havien comprat la major part de l'heretat del pubill Robert ⁵. Des d'aleshores, la casa i terres del pubill van tenir, com encara tenen, el nom de ca l'Amell. Segons el cadastre de 1716, la casa dels Amell, era "ab sinch aposentos al sòl de la terra [i] ab tres aposentos al primer sostre" ⁶. Aquesta casa, situada a l'extrem oest de la plana de Campdàsens, es coneix com ca l'Amell de la Muntanya, perquè posteriorment dels Amell de Campdàsens se'n digué de la Muntanya, per distingir-los dels Amell de Mar, que eren Amells no hereus que es van instal·lar a Sitges, prop de la Ribera ⁷.

Can Robert

Per tant, als inicis del segle XVIII, l'heretat del Pubill Robert havia desaparegut com a tal, però uns 250 metres al nord de ca l'Amell, en direcció al poblat de Campdàsens, hi havia un petit mas, envoltat per terres dels Amell, que era el que li havia quedat a l'hereu Bartomeu Robert i Petit, un cop venuda l'heretat de "lo Pubill". Tenia una extensió d'uns 16 jornals, part muntanya i bosc, part vinya negra i part terra campa, on es conreava blat. També hi havia una casa "ab un aposento al sòl de la terra y altre aposento al primer sostre" ⁸. L'aleshores propietari era un fill de Bartomeu Robert i Petit, que seguint la tradició familiar també es deia Bartomeu, Bartomeu Robert i Carbonell, i que es va criar a ca l'Amell a cura dels seus oncles, perquè de ben petit s'havia quedat orfe de pare i la seva mare,

Ca l'Amell, a la plana de Campdàsens

Maria Carbonell, s'havia tornat a casar amb Maria Aguilera, masover de les Àligues, a l'heretat de can Planes. Quan l'any 1719 ⁹ Bartomeu Robert i Carbonell es va casar amb Maria Coll, se n'anà a viure a la seva propietat, on fins llavors hi havia hagut masovers ¹⁰, i el mas ha estat conegut, fins a avui, com can Robert.

Can Robert va anar passant d'hereu en hereu fins al darrer que hi va viure, Bartomeu Robert i Mitjans, mort solter el 26 de novembre de 1862 a Campdàsens. L'heretà el seu germà Marià ¹¹, d'aquest passà al seu fill Josep Robert i Cuxart i, en arribar als inicis del segle XX, era a mans d'un besnét, Josep Pedrol i Robert. Per això, a voltes, can Robert es esmentat amb el nom de la masia d'en Pedrol ¹², o també com ca la Balbina de can Robert ¹³, que era la Balbina Cuscó i Capellades, esposa de Sebastià Comas i Puig, que fou masover de can Robert durant més de trenta anys ¹⁴.

Degué ser cap a la dècada dels 20 del segle passat, que Josep Fradera i Camps, propietari de Cementos Fradera de Vallcarca, va comprar can Robert a la família Pedrol, perquè en el cadastre de rústega de l'any 1932 Cementos Fradera consten com a titulars de la finca. Segons un recent estudi elaborat per l'ajuntament de Sitges, la masia continua sent propietat de la fàbrica de ciment, està deshabitada i es troba en no gaire bon estat de conservació ¹⁵.

(continuarà)

NOTES

¹ AHS. Fogatge de 1553. Fogatgada a 28 d'agost, per Pere Roig, jurat de la vila: Joan Robert, pagès, la vídua Roberta, Joan Robert (a) Andreu, Sebastià Robert, Bartomeu Robert, Phelip Robert, Bartomeu Robert de Campdasena i Pere Robert

² AHS. Capítols matrimonials 1619-1673 (recull notari Burguès). Any 1662, capítols signats entre Bartomeu, fill de Bartomeu Robert, pagès de Campdàsens i de Magdalena, difunta; i Maria, filla d'Antoni Petit, pagès de la Palma (parròquia de Sant Esteve de Cervelló) i de Paula, p. 147

³ AHS. Fons Amell de la Muntanya, 1685-1707. 24.II.1686. Venda a Joan Amell i Madrona Robert i Petit de l'heretat del

Pubill Robert, que afronta a l'E part amb Pere Pau Robert; i part amb el rvd. doctor Bartomeu Robert i Rosell, prevere beneficiari de la parròquia de Santa Maria del Pi de Barcelona (abans propietat de Jacint Castells, botiguer de teles de Barcelona, i abans de Bartomeu Lluçà i de la seva esposa Maria), al S part amb les muntanyes del Garraf; i part amb el dit doctor Robert, a l'O amb Gaspar Febrer, i al N, mediat el fondo de les Àligues i el torrent del Tro, amb Magí Planes, pagès de Campdàsens. Segons el Cadastre de 1716, l'heretat de can Planes tenia tres masoveries, d'entre elles, la masia de les Àligues és la que limita amb el fondo del mateix nom i amb el torrent del Tro

⁴ AHS. Fons Amell de la Muntanya, 1685-1707. Any 1685. "Licentia attributa et concessa tutoribus et curatoribus pupillorum filiorum et heredum Bartholomei Rubert termini de Campadasens parrochia de Sitges ad vendendum mansum-Rubert quem dicti pupilli habent et possident in dicto termino de Campdasens"

⁵ AHS. Fons Amell de la Muntanya, 1685-1707. 24-II-1686. "Venda a Carta de gracia feta y firmada per los tutors y curadors dels pubills fills y hereus de Barthomeu Rubert, quondam, pagès del terme de Campdàsens a Joan Amell, pagès, habitant en la parrochia de Castelldefels y Madrona Amell Rubert, cònjuges, en nom de usufructuari y propietària del mas y heretat anomenat lo mas Rubert, situat en dit terme de Campdàsens"

⁶ AHS. Cadastre de 1716. Padró 1716 i modificacions 1718. Joan Amell pagès de Campdàsens declarava: una casa habitada per la seva família, situada en una heretat de 52 jornals i mig, que eren 24 jornals de terra campa (blat), quatre jornals i mig de vinya negra, i 24 jornals de bosc i muntanya roquissa. Aquesta heretat afrontava a l'E amb el benefici de la Puríssima Sang de Jesucrist de la capella del Sant Crist de la parròquia de Sitges (fundat pel rvd. doctor Bartomeu Robert i Rosell), al S amb les muntanyes del Garraf, a l'O amb Bartomeu Febrer (abans Gaspar Febrer) i al N part amb Bartomeu Robert dit lo Pubill, pagès de Campdàsens, i part, mediat el torrent del Tro, amb Magí Planes i Campamar (nét de Magí Planes)

⁷ AHS. Padró 1824

⁸ AHS. Cadastre de 1716. Casa amb una gleva de terra propietat de Bartomeu Robert, pagès de Campdàsens, afronta a l'E, S, O i al N amb Joan Amell, pagès del terme de Campdàsens.

⁹ APS. Llibre Desposoris 1641-1723, 17.IV.1719. Casament de Bartomeu Robert i Carbonell, pagès de Campdàsens, fill de Bartomeu Robert i Petit, difunt, i Maria "vuy muller de Mariano Aguilera", amb Maria Coll, filla de Bartomeu i Teresa, p. 163

¹⁰ AHS. Cadastre de 1716. Padró 1716 i modificacions 1718. "Francisco Pasqual està y habita per mesover en una casa y heretat del puvill Bartomeu Robert, situada en dit terma de Campdasens". "Francisco Pasqual, jornalero, ha desabitat ab tota sa familia y habita a Jafrà, vegaria de Vilafranca del Panades"

¹¹ AHS. Manuals de Notari. Manuel Torrents i de Papiol, protocol n° 46/1859. 17.IV.1859, testament de Bartomeu Robert i Mitjans nomenant hereu el seu germà Marià i després a un fill d'aquest, Josep Robert i Cuxart. Amirallamiento any 1862, n° 411 Bartomeu Robert (nota "pasa a Mariano Robert")

¹² Baluard de Sitges n° 557, 9.VI.1912 p. 2, De visita pastoral a Valcarca i a Campdesens

¹³ Baluard de Sitges n° 102, 12.VII.1903 p. 2, Las balladas de Camdesens.

¹⁴ AHS. Padró de 1892: casa Robert de Campdàsens, propietari hereus Robert, masover Josep Comas i Pasqual. Padró de 1900: casa Robert de Campdàsens, propietari Josep Pedrol i Robert (nét de Josep Robert i Cuxart), masover Sebastià Comas i Puig (fill de Josep Comas i Pasqual). Padró de 1930: casa Robert de Campdàsens, masover Sebastià Comas i Puig.

¹⁵ Catàleg de masies, cases rurals i altres construccions en sòl no urbanitzable de Sitges, Ajuntament de Sitges any 2015, p. 146-152

EL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

TREBALLA DES DE FA QUARANTA ANYS
PER LA CULTURA SITGETANA
PUBLICANT LLIBRES I FENT CONFERÈNCIES I EXPOSICIONS
SOBRE TEMES LOCALS

SI VOLS AJUDAR-LO, FES-TE'N SOCI